

Sergej O. Prokofjev

ZMRVÝCHVSTÁNÍ A NITRO ZEMĚ

Líčení událostí od Velkého pátku do Velikonoční neděle, jak je podáno v obou prvních kapitolách této knihy, klade oprávněnou otázku stran mystéria Velkého pátku, které je v křesťanské tradici spojováno s Kristovým „sestoupením do pekel“. Anthroposoficky nazíráno je tím míněna Jeho cesta skrz devět vrstev nitra Země, jak je Rudolf Steiner charakterizoval vždy znovu především v raných přednáškách. Přitom se také zmínil, že se těmto poznatkům vyučovalo od samého začátku v pravých školách rosikrucianských. „O nitru Země je možno hovořit jen ve vlastní škole rosikrudánské“ (GA 94,11.7.1906).

Rozhodující poukaz pro správné chápání nitra Země však lze nalézt v jedné přednášce pozdější, a to v souvislosti s poznatky, které stran toho žily již v mystériích staroegyptských. Tak věděli již egyptští zasvěcenci: Co zde venku krouží jako Měsíc kolem Země, nacházíme v proměněné formě také uvnitř Země. „Co je tu v okolí Země, najde se v zrcadlení, ale jen zhuštěno, v jedné zevní vrstvě Země samé“ (GA 216, 29. 9. 1922). Podobně je tomu se všemi ostatními planetami a dokonce s hvězdným nebem ležícím nad nimi. „Pojďme nyní k nejbližší planetě, která krouží spolu se Zemí kol Slunce ..., k Venuši (119) ..., a musíme, kreslíme-li nejbližší vrstvu Země, nakreslit tuto vrstvu opět jako zrcadlení toho, co je tu venku“ (tamtéž). A potom rozšiřuje Rudolf Steiner tento pohled na celý kosmos: „Tak bychom našli celou Zemi jako zrcadlení universa, jen že bychom našli vždy to, co je tu venku v éterickém zředění, v éterické prchavosti, našli to stlačeno, zhuštěno, když kopeme do nitra Země. A kdybychom pak přišli k nejzevnějšímu okruhu vesmíru, byl by tento nejzevnější okruh vesmíru zcela zhuštěn ve středu Země v jediném bodu.“ (tamtéž). Zvláště významná je zde poslední věta, neboť „nejzevnější“ hranice universa je ve sféře stálic nebo, přesněji řečeno, v kruhu zvířetníku. Jeho vlastní bytostnou podstatu poznává duše obvykle jen mezi dvěma inkarnacemi, když vystoupila vzhůru až k hodině světové půlnoci a může pak zřít celý hvězdný svět s druhé, duchovní strany. Proto poukazuje zevní hranice kosmu současně na výši světové půlnoční hodiny, v níž duše člověka pojímá najednou celou duchovnost kosmu.

Z uvedeného citátu vyplývá, že nitro Země v sobě nese ve zhuštěné formě síly všech sedmi planet od Měsíce až po Saturn a také síly stálic. Jen jsou v ní tyto kosmické síly jakoby upoutány, začarovány /gebannt' a odděleny od svého původu.

Nyní vyplývá z přechodu od svátostného přijímání kosmického k duchovnímu, jak byl popsán v I. kapitole, že je všeobecná duchovnost planet a stálic prohlubována silami a působením všech devíti božsko-duchovních hierarchií.

V přednáškovém cyklu *Duchovní hierarchie a jejich zrcadlení ve fyzickém světě* 9 (GA 110) popisuje Rudolf Steiner sedm planetárních sfér jako příslušná pole ■ působení hierarchických bytostí od andělů vzhůru až k Trůnům. (120) Jen obě ■ nejvyšší hierarchie, Cherubové a Serafové, přesahují ve své činnosti sféry planet *M* a působí v čistých světech hvězdných. 'f

Tak vidíme, že jsou v nitru Země jakoby upoutány ne jen duchovní síly planet ;; a stálic, nýbrž v hlubším smyslu také příslušné síly vyšších hierarchií, které jsou v devíti podzemských sférách zneužívány pro cíle, jež jsou protichůdné vůči jejich ' vlastním intencím. Tak lze říci, že v prvních třech vrstvách zemského nitra jsou i hierarchické síly drženy duchy luciferickými, ve třech dalších ahrimanskými a ve *i* třech posledních silami asurskými.

Vztah těchto odpůrcích mocností k vrstvám zemského nitra se ozřejmuje ¹ především z těchto slov Rudolfa Steinera: „Máme svět fyzický, svět astrální, dolní devachan a horní devachan. Jestliže stlačíme nějaké těleso /Körper/ ještě dále dolů než ke světu fyzickému, pak přicházíme do světa podfyzického, do světa ; podastrálního, do spodního či špatného dolního devachanu a do spodního či špatného horního devachanu. Špatný astrální svět je oblastí Luciferovou, špatný dolní devachan je oblastí Ahrimanovou a špatný horní devachan je oblastí duchů j asurských.“ (GA 130,1. 10.1911, odpovědi na otázky). Tato podsmyslová zrcadlení vyšších rovin duchovního světa jsou opět ve spojení a příslušnými vrstvami zemského nitra. Tak nacházíme síly roviny astrální zajaty především v prvních třech vrstvách, ve třech dalších síly dolního devachanu (viz dále v této kapitole) a sedmá vrstva tvoří přechod k silám horního devachanu držným v nitru Země.

Lze také říci, že tyto tři kategorie odpůrcích mocností stále čerpají z uvedených vrstev zemského nitra síly, kterých používají ve svém boji proti vývoji lidstva bohy ' chtěnému. Jádrem Země však, které tvoří podle Rudolfa Steinera centrum zla na naší i planetě, je v souvislosti se slunečním démonem samým (Soratem).

Dříve než se věnujeme vlastnímu temat, je třeba se ještě krátce zmínit o vztahu mezi časovým aspektem světové evoluce (který byl popsán především v prvních dvou kapitolách) a aspektem duchovně-prostorovým. Časový aspekt spočívá především ve světovém vývoji, který se rozprostírá od starého Saturnu až k budoucímu Vulkánu. Aspekt duchovně-prostorový je více spojen s poznáním tohoto vývoje. Tak píše Rudolf Steiner v poslední kapitole své knihy *Tajná věda v nárysu*, že zasněnc, který chce probádat předchozí a budoucí stupně kosmického vývoje Země, musí vystupovat příslušně vždy výše do duchovního světa. Zmiňuje se zde o těchto třech stupních: Na prvním stupni se vyjevují *současně* minulý stav starého Měsíce a budoucí Jupiter; na druhém stupni zří stavy starého Slunce a Venuše; na třetím stupni starého Saturnu a Vulkánu.

Není těžké zjistit, že jde u těchto tří stupňů na jedné straně o způsoby poznání imaginace, inspirace a intuice, na druhé straně však o světové sféry, v nichž se toto poznání stává možným. Tak můžeme říci: V astrální rovině poznáváme imaginaci starý Měsíc a budoucí Jupiter, v dolním devachanu inspirací staré Slunce a budoucí Venuši, v horním devachanu intuicí starý Saturn a budoucí Vulkán. Celou evoluci však přehlédáme duchovním způsobem jen v hodině světové půlnoci (jak bylo již podrobně vylíčeno na jiném místě). (121) Zde uvedené tři světové stupně, rovina astrální, dolní a horní devachan, odpovídají - nahlíženo kosmologicky - podslunečním planetám (rovina astrální), nadslunečním planetám (dolní devachan) a hvězdným světům, které sahají v horním devachanu až k hodině světové půlnoci, kde leží jeho nejzevnější hranice. Zvláštní postavení přitom zastupuje Slunce. Ve svém planetárním aspektu je přechodem od astrálního světa k devachanu, ve svém hvězdném aspektu zahrnuje všechny další kosmické stupně až ke sféře stálic.

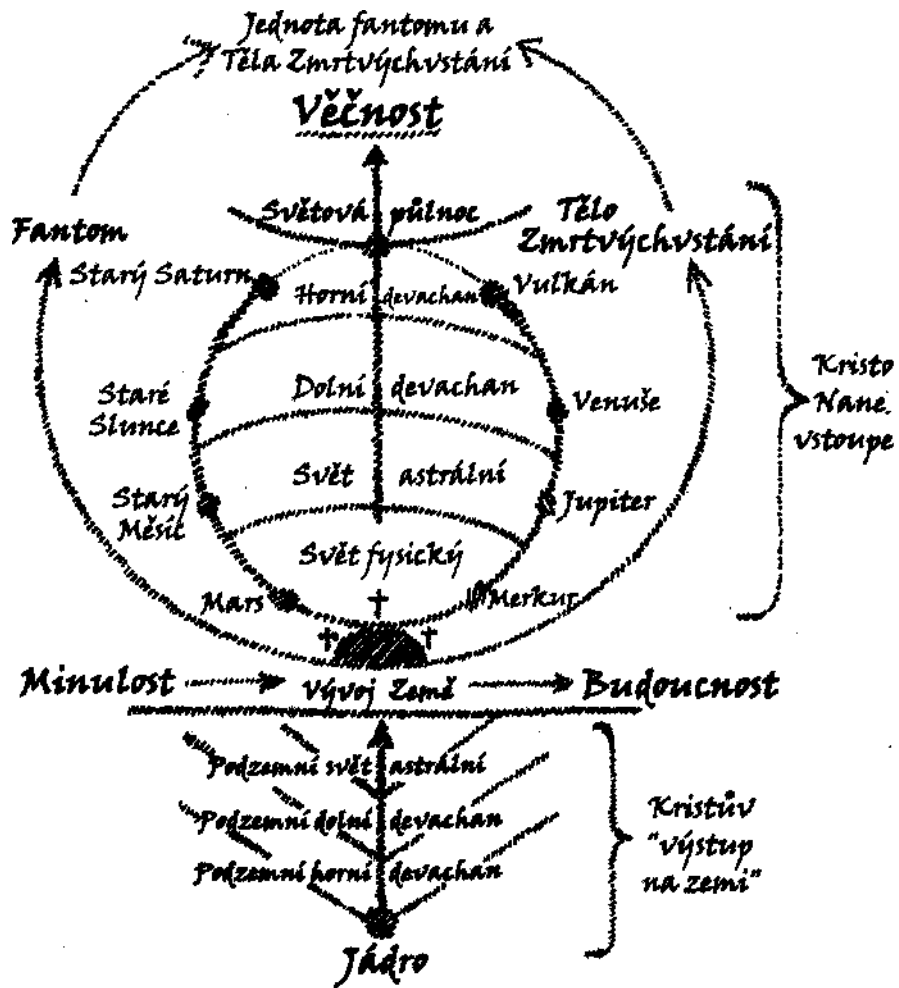
Tato vysvětlení stran časového a prostorového aspektu světové evoluce mají význam především pro porozumění zemskému nitru. Neboť časový aspekt vývoje ve všech svých metamorfosách spojuje naši Zemi s celým kosmem. Pro nitro Země však platí převážně aspekt prostorový. Proto musil být nejprve popsán přechod od jednoho k druhému, aby se tím vytvořil základ pro další líčení. Po této přípravě může nyní následovat krátký popis devíti vrstev nitra Země, které v sobě nesou jakoby v uzavření síly planet jakož i příslušných hierarchií.

Abychom mohli lépe chápat tři první vrstvy, kterou jsou ve spojení jak se silami podslunečních planet, tak také se silami třetí hierarchie, musíme mít na zřeteli ještě zvláštní vlastnost této hierarchie. V přednášce ze 16. dubna 1909 (večer) popisuje Rudolf Steiner, jak andělé vytvářejí své fyzické tělo v elementu vodním, archandělé ve vzdušném a archeové v ohnivém. Tím mají určitý podíl také na materiálních částech Země. V prvních třech vrstvách Země je jim však toto zapovězeno.

V nejvyšší vrstvě („Země minerální“), která tvoří vlastní tvrdou kůru Země (122), je pevná materie tak zhušťována měsíčními silami tam působícími, že andělé již nemohou do této vrstvy proniknout.

Druhá vrstva („Země tekutá“) tvoří substanci proniknutou zdánlivým životem, k níž nemají přístup archandělé. Vše pevné se zde stává tekutým. Můžeme říci obrazně-reálně: Zde se stává veškeré stříbro /Silber/ rtuť /Quecksilber/. Ale z merkurských sil, které jsou sem uvězněny, jakoby začarovány a pak zneužity, dostává zdánlivý život této vrstvy negativní charakter, který spočívá v tom, že je zde každý život ničen.

Třetí vrstva („Země vzdušná nebo parní“) je naplněna substancí, v níž je ničen jakýkoli cit. City jsou v kosmu spojeny především se sférou Venuše. Zde jsou zvráceny ve svůj opak. Síly archeů nesahají až do této sféry, jelikož archeové mohou vytvářet své fyzické tělo jen v elementu ohnivém, nikoli ale ve vzdušném. Tím jsou tyto tři vrstvy odděleny od světa třetí hierarchie a postaveny proti působení této hierarchie v kosmu.

Fantom a Tělo Zmrtvýchvstání tvoří z hlediska času dvojnost, z hlediska vnitřní jednotu.

Rudolf Steiner se také zmiňuje, že tyto tři vrstvy Země nesou v sobě dosud vzpomínku na stav, kdy Měsíc nebyl ještě oddělen od Země. (Viz GA 94, 12. 6. 1906.) Jelikož luciferické mocnosti zůstaly zpět na starém Měsíci, uchovávají si svým zvláštním vztahem k Měsíci silnou moc nad těmito třemi vrstvami.

Čtvrtou vrstvou („Země forem nebo vodní“) přicházíme do oblasti, kde jsou zajaty nejen síly roviny astrální, nýbrž také síly dolního devachanu. Rudolf Steiner o tom říká: „Čtvrtá vrstva odpovídá v jistém smyslu první oblasti devachanu“ (GA 94, 11. 7. 1906). Tím jsme přišli do oblasti, kde jsou pod zemí jakoby spoutány, začarovány /gebannt/ síly sluneční, resp. slunečních Elohimů neboli Duchů formy. Rudolf Steiner sděluje o této vrstvě, že zde jsou všechny formy proměňovány ve svůj negativ. Kostka soli, která je na Zemi naplněna substancí, se zde stává prázdnot! krychlí, jejíž substance je vytlačena ven, pročež dostává negativní vlastnosti. V tomto procesu působí síly protikladné vůči dobrým Duchům formy. Všechny formy, které Exusiai na Zemi vytvořili, se zde rozpouštějí, takže „již nevykazují žádnou látkovost, jak může být nalezena na Zemi“. Zde je vše viditelné „uváděno zpět do astrálního stavu“ (GA 96, 16. 4. 1906). Zneužitými silami slunečními je zde veškeré materiálně falešným způsobem „zduchovňováno“. K tomu se používá především zajatých sil slunečních. Tak se tato vrstva staví na odpor každému vlivu Duchů formy.

Pátá vrstva („Země plodivá“) ukazuje vlastnost zcela protichůdnou. Produkuje „stále formy na formy“, které jsou poté opět ničeny (GA 97, 21. 4. 1906). Těmito formami působí tato vrstva proti oprávněné činnosti Duchů pohybu, kteří nemají nic co činit s vytvářením forem, nýbrž s vnitřními procesy, kteří vedou všeobecný vývoj a vyvolávají všude metamorfosu forem. Tak se z „překypující, bující energie růstové“ (GA 95, 4. 9. 1906) klade v této vrstvě pomocí zneužitých marsických sil odpor kosmu. Zde jsou také síly původního života Země (život je vždy pohyb), které jsou však na tomto místě postaveny proti Duchům pohybu.

Nejbližší vrstva („Země ohnivá“) má tu vlastnost, že rozvíjí z každého nejmenšího pocitu nejsilnější vášně. Tý pak působí až do materie a jsou naplněny vůlí, která odporuje každému konejšivému vlivu. V této vrstvě jsou převráceny v opak především moudrost a harmonie sil jupiterských a jsou stavěny proti Duchům moudrosti. „Jsou to vlastně tyto síly, do nichž byly zaklety praohně“ (GA 1. 1. 1909). Tímto praohněm se tato vrstva staví na odpor proti silám Kyriotetes. Rudolf Steiner sděluje, že tři vrstvy naposled popsané v sobě skrývají vzpomínku na dobu, kdy ještě Slunce, Měsíc a Země tvořily společně jedno těleso. (Viz GA 94, 12.6. 1906.) Protože ahrimanské mocnosti zůstaly zpět na starém Slunci, uchovávají si velikou moc nad těmito třemi vrstvami. Na jiném místě se Rudolf Steiner zmiňuje, že Ahriman je zvláště spojen s touto vrstvou („Země ohnivá“). „V této vrstvě působí materiálně vpodstatě říše Ahrimanova a z této vrstvy působí“, neboť tyto

„vnitřní ohnivé síly Země [jsou] postaveny do služby Ahrimanovi. Zde má centrom svého působení“ (GA107,1.1. 109).

Sedmá vrstva Země („Zrcadlo Země“ nebo „Reflektor Země“) dává vystupovat všem jen myslitelným vlastnostem v jejich polaritě. Jelikož zde dostávají přírodní úkazy - dokonce síly elektřiny a magnetismu - morální charakter, jen obrácený v opak, stávají se ve výslovném smyslu slova zlými. Všechno, co se na Zemi jeví jako dobré, je zde dováděno do antimorálnosti. Jako v sobě uchovává Saturn na hranici naší sluneční soustavy vzpomínku na ni a zrcadlí ji, tak také tato vrstva vše odmítá, odráží (odstraňuje zrcadlením), ale nejhorším způsobem. Rudolf Steiner sděluje, že starý Saturn byl čímsi jako velkým zrcadlem ve vesmíru, které zrcadlilo všechny dobré skutky vyšších hierarchií. Zde se jeví původní aktivita Duchů vůle, z níž kdysi vzešla světová evoluce, v „zrcadlení v opak“ (GA 95, 4. 9. 1906). Jako byla na začátku tepelná materie starého Saturnu proniknuta dobrou moralitou Trůnů, tak je nyní zrcadlena karikatura toho. Všechno materiálně je prostupováno silami nemorálnosti. Můžeme také říci, že je vše, co tu bylo na počátku světového vývoje jako oběť Trůnů, jakoby odráženo zpět mohutným zrcadlem. Vůči kosmické síle oběti stojí její totální odmítání.

V osmé vrstvě tento proces ještě pokračuje. Zde je zemská materie ne pouze pasivně pronikána nemorálností, nýbrž je každá moralita ve světě existující aktivně tříštěna a tím ničena. Z toho důvodu nazývá Rudolf Steiner tuto vrstvu „Tříštičem“. V dalším je tato vrstva ještě charakterisována takto: „Všechny morální city, jako láska, soucit, jsou tam proměňovány ve svůj opak, ve tvrdost, brutalitu a tak dále“ (GA 94, 11. 7. 1906). „Zde je substanciálně připravováno a organisováno všechno zlo ... Tato vrstva přinesla do světa substanciálně zlo“ (GA 95, 4. 9. 1906). Tuto větu konkretisuje Rudolf Steiner na jiném místě takto: „Jestliže se černému mágovi podaří proniknout až k ní [k této vrstvě] ..., pak se zlo v něm ještě mocně zesílí“ (GA 97,21.4.1906).

Zlo této vrstvy je zaměřeno proti všemu, co lidi vzájemně spojuje, a to znamená konec každého bratrství. Zde působí zlo ničivě až do vnitřního uspořádání /Gefüge/ karmy samé. Proto je také černý mág, který bere své síly z této vrstvy, provždy odsouzen k tomu, aby zůstal samotný, aby nakonec jen ještě nenáviděl celý svět a bojoval proti němu, neboť zničil sám všechny dobré karmické vztahy ke světu jej obklopujícímu. „Tato oblast je nyní sídlem vši neharmoničnosti, vši nemorálnosti, všeho rozbroje /Unfriede/. Vše tam usiluje pryč vzájemně od sebe“ (tamtéž). Touto zlou silou, ničící všechnu harmonii, staví se tato vrstva na odpor působení Duchů světové harmonie, Cherubů. Také je vše, co se sem dostane, ihned rozkouskováno a rozmnoženo až do nekonečna. V tomto rozkouskování a rozmnožení máme znetvořený obraz hvězdné oblohy. Je to nahromadění nekonečných jednotlivostí, které nemají mezi sebou žádný vztah. Tak jsou v této vrstvě násilně zadržovány síly, které původně působily ve hvězdném světě vně sféry Saturnu.

Poslední vrstva patří k vlastnímu , jádru Země“. Odtud se nejen vytváří zlem nemorálnost, nýbrž tato nemorálnost začíná působit magicky. „To je substanciálně to, čeho vlivem vzniká na světě černá magie“ (GA 95, 4. 9. 1906). Rudolf Steiner poukazuje také na to, že jsou zde mezi sebou nejhorším způsobem spojovány dvě síly: čistě materiální myšlení mozkiem a síly rozplozovací. (Viz GA 96, 16. 4. 1906.) V této vrstvě sídlí nejnižší

smyslnost³⁰ Země, smyslnost automaticky myslící. Z toho se stává srozumitelným, proč černý mág stále zesiluje meditaci své myšlenkové síly a spojuje je pak s okultními silami sexuality. Toto spojení myšlení a sexuality působí ničivě na já člověka. Proto berou své síly z této vrstvy a z obou vrstev předchozích především Asurové. Rudolf Steiner o nich říká: „Tito asurští duchové způsobí, ... že se já [člověka] spojí se smyslností /Sinnlichkeit/ Země“, což má za následek: „Z já se bude vytrhávat kus za kusem ... [a] bude nenávratně ztracen“ (GA 107, 22. 3. 1909). (123) Jestliže ale přejde zneužívání sexuálních sil ze stádia nejdivočejší smyslnosti do černé magie, do níž jsou vtaženy /einbezogen/ spirituální síly, jichž se vědomě zneužívá, pak nemáme co činit pouze s Asury, nýbrž se Slunečním démonem samým, který působí skrze ně. O něm sděluje Rudolf Steiner ve svém cyklu o Apokalypse: „Zneužívání spirituálních sil souvisí s onou svádívou silou Zvířete s dvěma rohy [ty znamenají abstraktní myšlení mozkiem a bezuzdnou smyslnost]. A toto zneužívání spirituálních sil nazýváme černou magií ... Tak je v tajemství čísla 666 nebo Sorata ukryto tajemství černé magie.“ (tamtéž). Že je jádro Země spojeno s působením Soratovým, vyplývá ještě navíc z té skutečnosti, že jeho vliv na člověka jde současně v obou uvedených směrech: Jednak působí „svedeným rozumem“ nebo „svedenou inteligencí“ (GA 104, 30. 6. 1908); a za druhé bezmeznou smyslností, která „páchá nepočetné hanebnosti AJnzucht/ dokonce s materií“. (124)

Černou magií se zde bojuje proti magii bílé, která má vzniknout ze sil zduchovněné lásky. Nejvyšším vzorem pro to jsou Serafové, Duchové všelásky, kteří tvoří z této lásky nové světy. Dále popisuje Rudolf Steiner, jak z bílé magie vznikne jednou Nebeský Jeruzalém. „Vidíme nový Jeruzalém pozvedat se z bílé magie“ (GA 104,29.6. 1908). Z toho plyne, že se především z tohoto zlého jádra naší Země vede již nyní a především v budoucnosti povede boj proti přechodu naší planety ve stav jupiterský a tím ještě v další vývojové formy Venuše a Vulkánu. Tak stojí za tímto bojem Asurů moc, která je vede a diriguje, moc Slunečního démona samého, který však nepatří k vývoji Země, nýbrž k vývoji Slunce. (125)

V cyklu o Apokalypse se Rudolf Steiner zmiňuje, že Sorat učinil na přelomu věků pokus zabránit rozvíjení Kristova impulsu na Zemi. „Tato bytost [Sorat] by byla mohla mít něco ze Země jen tím, že by byla v určitém okamžiku dosáhla vlády,

30

V němčině je zde slovo *Sinnlichkeit*. To může znamenat *smyslnost* nebo *smyslovost*. -
Pozn. překl.

totiž tam, kde na Zemi sestoupil Kristův impuls. Kdyby byl tehdy býval tento **i** Kristův princip v zárodku udušen, pak by ovšem bylo bývalo možné, že by byla J Země ve své celosti propadla tomuto principu Soratovu“ (GA104, 30. 6. 1908). Tyto 1 Soratovy plány však byly zkríženy a zmařeny Kristovým Zmrtvýchvstáním ve 1 středu Země. Tím nadešla na Zemi zcela nová situace, kterou Rudolf Steiner I popisuje takto: „To se nestalo, a tak se tato bytost musí spokojit s odpadky, které 1 se nepřiklonily ke Kristovu principu, s těmi lidmi, kteří uvízli v materii“ (tamtéž). 1 Nebezpečí, které tím bylo odvráceno v kosmické rovině, zůstává však v rovině 1 lidské, neboť lidé uvíznuvší v materii „budou v budoucnosti jeho bojovými houfy“ i (tamtéž). Takoví lidé inspirovaní ze zlého Jádra Země budou v budoucnosti vyvíjet 3 nepřekonatelný sklon k černé magii.

*

Koncentrace sil zla v nitru Země se týká jen jednoho aspektu bytosti naší 1 planety. Kosmologicky nahlíženo jsou v zemském nitru také síly Světové půlnoci, které patří podle svého původu k nejzevnější periferii našeho universa a v Jádro | Země jsou jakoby začarovány, uvězněny. Můžeme také říci, že je toto Jádro jakoby J antipodem, protinožcem ke Světové půlnoci. Nekonečně slisovány tvoří tyto síly 3 nejvnitřnější Jádro Země a čekají od začátku -jako také kosmicko-hierarchické síly | ostatních vrstev - na přicházející vykoupení. Jak se to může stát, to má být 1 vysvětleno dále. |

Na jednom místě sděluje Rudolf Steiner jistý výsledek svého duchovního bádání, který se zprvu zdá odporovat všemu, co bylo řečeno. Říká, že je to právě j střed Země, z něhož rozvíjejí své síly Trůnové, Cherubové a Serafové jakožto první | hierarchie. „Pohlížíme tím na to, co je v naší planetě vyvoláváno vyzářováním 1 z nitra, ze středu. Můžeme tedy říci: Naše planeta je složena tak, že z jejího středu | působí Duchové vůle neboli Trůnové, Cherubové a Serafové... Takže můžeme, pohlížíme-li ke středu naší planety, říci: Tu jsou vznešené bytosti, Trůnové, Cherubové, Serafové“ (GA 121, 11. 6. 1910). Abychom porozuměli, jak působí tyto vznešené bytosti z centra Země, musíme se přemístit do sféry Světové půlnoci. Tu člověk prožívá, když je na tomto nejvyšším místě mezi dvěma inkarnacemi v duchovním světě, jak se před jeho duchovním pohledem otvírá nové nebe, nyní však nikoli nad ním, nýbrž pod ním. „Ale pohlížíme dolů směrem k Zemi. Tu se nám Země nejeví fysickým způsobem, jak ji máme zde kolem sebe, tu se nám ukazuje - řekl bych ve směru k Zemi - mohutný duchovní život,... který je tkán z činů Serafů, Cherubů a Trůnů“ (GA 239,25.5.1924). A tyto vznešené duchové razí nyní následky lidské pozemské karmy až do materie zemského světa.

Tak můžeme říci: V centra Země je na jedné straně centrum černé magie, z něhož stále působí nahoru síly soratického zla, současně se však odtamtud rozvíjí činnost

"

"

"

"

"

..... "

nejvyšší hierarchie, vedena Duchy všelásky neboli bílé magie. Tyto obě polární síly však působí na dvou odlišných březích světového bytí a jsou od sebe odděleny propastí, která je tak hluboká jako vzdálenost mezi středem Země a kosmickou sférou Světové půlnoci, která leží za sférou stálic. Jinými slovy: Aby se dostala ve smyslu dobrých mocností přes tuto propast, musí lidská duše na své cestě mezi dvěma inkamacemi vystoupit vzhůru až ke sféře Světové půlnoci, aby odtamtud působila spolu se silami první hierarchie na utváření své karmy až do pozemského světa. (126)

K tomuto původnímu, *vertikálnímu* spojení zemského centra k hodině Světové půlnoci připojil Kristus svým Zmrtvýchvstáním nové, *horizontální* spojení, které se uskutečnilo o Bílé sobotě ve středu Země. (Viz o tom také v kapitole II.) Abychom pochopili, jak Kristus tento čin uskutečnil, musíme mít na zřeteli ještě dále uvedený výrok Rudolfa Steinera.

Jak jsme se již zmínili v I. kapitole, byl fantom fyzického těla plně obnoven ve své původní formě již v době ukřižování. Rudolf Steiner poukazuje dokonce na to, že byl fantom v této době už zcela oddělen od materie těla, takže tato materie již nebyla držena pohromadě fantomem, nýbrž existovala dále jen ještě „podle zákona o setrvačnosti“ (GA131,12. 10. 1911). (127) A když bylo poté tělo bez fantomu před pohřbem ošetřeno jistými vonnými mastmi s kořením, rozpadlo se brzy po uložení do hrobu v nejjemnější prach, který byl pak vznikuvší štěrbinou přijat do Země. (Viz GA 130.9.1.1912.)

Co se dělo s tímto obnoveným fantomem dále? Zprvu se oddělují cesty fantomu a Kristova ducha. Fantom šel touže cestou, kterou se ubírá fantom každého lidského těla po smrti. Jde do nitra Země až k sedmé sféře, kde nějakou chvíli setrvává. Rudolf Steiner popisuje tento proces takto: „Co zpravidla nazýváme lidským tělem, to po smrti fysicko-látkově zaniká. Rozpouští, rozptyluje se to v nejvyšších vrstvách Země, nikoli však souhrn sil, který udržuje fyzické tělo v té formě [fantom]. Tento souhrn sil můžete nalézt v sedmé vrstvě, v tak zvaném Zrcadle Země ... Vskutku je toto [sedmá vrstva] jakýmsi rezervoárem pro formy, které zůstávají. Materie zaniká, ale forma [fantom] zůstává uchována“ (GA 96,16.4. 1906). Uchovávání právě v této vrstvě vyplývá z té skutečnosti, že má co činit se saturnskými silami, resp. se zajatými silami Trůnů. Ti byli vlastními tvůrci fantomu na starém Saturnu, z čehož vzniká přirozená přitažlivost mezi fantomem a sedmou vrstvou.

Osud fantomu, který nyní následuje, popisuje Rudolf Steiner takto: „Když nyní sledujete takovou uchovanou lidskou formu, vidíte, že setrvává nějakou dobu v této sedmé vrstvě. Potom je v osmé vrstvě, Tříšticí nebo Tvořiči čísel, (128) skutečně roztříštěna“ (tamtéž).

Přítom ale nejde primárně o rozdělení, rozkouskování fantomu, nýbrž o jeho rozmnožení. To vyplývá zcela jasně z následující poznámky Rudolfa Steinera:

„Vzniká skutečně *přesně totéž*, co jsem vám prve popsal pro pouhé pozorování květiny“ (tamtéž). Je míněno předcházející místo téže přednášky, kde Rudolf Steiner popisuje v souvislosti s líčením osmé vrstvy, jak zasvěcenec, když si duchovně představuje nějakou květinu - ale také nějaké zvíře nebo umělecké dílo člověka - a když se pak, jakoby hledě Skrze ně, koncentruje na toto místo nitra Země, jak může prožít, že se tato květina (nebo jiné věci) jeví jeho duchovnímu pohledu „*rozmnoženy* ... v nesčetných exemplářích“ (tamtéž).

Fantomové formy fyzického těla takto rozmnožené mohou poté přecházet do fantomů jiných lidí při jejich zrození na Zemi. Potom „nese [člověk] v sobě také jiné lidi podle jejich formy, ve svém středu v těle“ (tamtéž). (129) Takové roztržštění nebo rozmnožení fantomu v osmé sféře Země je možné jen tím, že fantom přijal do sebe s pádem do hříchu síly smrti a rozpadu. Ty pak nenechávají fantom existovat v jeho původní formě.

Naproti tomu byl osud fantomu Krista Ježíše zcela jiný. Nejprve sestoupil jakoby přirozenou silou přitažlivosti dolů až do sedmé vrstvy. Po jisté době přešel odtud, jako všechny jiné fantomy, do sféry osmé, kde však nebyl - pro původní síly v něm obnovené - roztržštěn. V exoterickém křesťanství je tento proces vyjadřován v obraze, že chrtán pekla nemohl Zmrtvýchvstalého pohltnout.

V této osmé vrstvě uchopil nanovo Kristův duch, který byl mezitím prošel skrz předcházejících sedm vrstev (viz o tom níže), neroztržštěný fantom a pronikl jej. Tak stál Kristus, oděn fantomovým šatem, na prahu k nejhlubšímu pecku a učinil nyní *společně s fantomem* poslední krok: vstup do Jádra Země, aby odtamtud uskutečnil výše zmíněné *horizontální* spojení s opačným břehem světového bytí. Jako mohutný, sotva představitelný průlom nastalo zde zcela nové spojení se sférou Světové půlnocní hodiny, resp. s působením první hierarchie, potom však také s oběma dalšími hierarchiemi. A tak zazářil v centru Země duchovní „Kristus- Slunce“, podáváje tím zvěst o začátku velikonočního dění. Nebo slovy Emila Bočka: „Tím vychází, kdežto na Zemi vládne temný hrobový sabat, v říši mrtvých Slunce. To je smysl Kristova sestoupení do pekel ... Když byla ještě na Zemi Bílá sobota, byly v říši mrtvých již Velikonoce.“ (130)

Co bylo popsáno v II. kapitole jako vznik Těla Zmrtvýchvstání (na rozdíl od fantomu), uskutečnilo se v Jádru Země o Bílé sobotě. Nyní byl fantom, který byl až dotud ještě patřil k tomuto břehu světového bytí, plně proniknut světovou duchovností, která se nachází na onom břehu (hodina Světové půlnoci), proniknut Kristem ze sil Boží Trojice: soustava údů fantomu silami první hierarchie, rytmická soustava silami druhé a soustava hlavy silami třetí hierarchie. (Viz I. kapitolu.) Tím způsobem byl fantom proměněn v Tělo Zmrtvýchvstání. A jako nemohl být obnovený fantom roztržštěn osmou vrstvou, nebylo také Tělo Zmrtvýchvstání zadrženo žádnou černou magií pekla. Naplněno Kristovým duchem, uskutečnilo nyní jakési „nanebevstoupení“, nebo, přesněji řečeno, „výstup na zemi“

z

Jádra

Země skrz všech devět vrstev až na povrch Země, aby se o Velikonoční neděli ukázalo před Jeho žáky jako Zmrtvýchvstalý.

V přednášce ze 16. dubna 1906 se Rudolf Steiner zmiňuje, že skrz střed Země tekou duchovní proudy, které tvoří formu kříže. „Zejména jdou přesně skrz střed Země dva silové směry zřetelně vůči sobě kolmé. Nejsou to nějaké provazce, nýbrž silové směry“ (GA 96).

Tak jsou s fyzickým křížem na Golgotě ve spojení dva kříže: výše popsany kříž v hlubinách Země a velký kosmický kříž zářící ve výšinách duchovního světa, který je popsán v Meditaci Základního kamene. (131) Tam nacházíme, jak působí skrze první hierarchii síly božského Otce shora dolů, síly Syna září skrze druhou hierarchii z východu na západ a síly Ducha svátého stoupají skrze třetí hierarchii zdola vzhůru.

Na základě řečeného můžeme objevit ještě druhou stránku sestoupení Krista do pekel a začátku procesu Zmrtvýchvstání ve středu Země. Neboť můžeme říci, že Kristus uvedl Svým Zmrtvýchvstáním velký kosmický kříž hierarchických sil do středu Země a spojil jej tam s vnitřním křížem Země. Tím bylo v centru Země dosaženo konečného vítězství kříže Golgoty nad zlem a byla založena možnost budoucího včlenění Země do hierarchického kosmu. Od té doby nese v sobě Země kříž Golgoty. Stala se kosmickým tělem Kristovým. V tom také spočívá význam okultního znamení, jímž Rudolf Steiner uzavřel kultický akt Položení Základního kamene na Vánočním sjezdu. (132)

Abychom lépe pochopili výše popsany „sestup do Země“, musíme zahrnout ještě další aspekt duchovněvědeckého probádání nitra Země. Rudolf Steiner se zmiňuje v řadě přednášek, že vědění o popsanych devíti vrstvách Země lze dosáhnout především cestou křesťansko-mystického zasvěcení. Tak je jeho sedm stupňů v přímém vztahu k prvním sedmi vrstvám:

		Země minerální
1. Mytí nohou		Země tekutá
2. Bičování		Země vzdušná
3. Korunování	trnovou	Země forem
	korunou	Země plodivá
4. Nesení kříže		Země ohnivá
5. Mystická smrt		Zrcadlo Země
6. Uložení do hrobu		
7. Zmrtvýchvstání		

(VizGA96,16.4.1906.)

Je nápadné, že Rudolf Steiner zde, jako také v některých jiných přednáškách, uzavírá tuto řadu důsledně zmrtvýchvstáním jakožto sedmým stupněm. To můžeme pochopit, vzpomeneme-li si na to, že sedmá vrstva má co činit se silami Saturnu,

resp. se silami Duchů vůle zde zakletými a tudíž s podstatou fantomu, jehož obnovení je základem a předpokladem pro Zmrtvýchvstání.

Na tomto místě vzniká otázka stran probádání tří posledních zemských vrstev. Odpověď na to lze nalézt v jiné přednášce, kde Rudolf Steiner poukazuje na to, že se „osmá vrstva ... rovněž stává vnímatelnou na sedmém stupni zasvěcení“ (GA 94, 11. 7. 1906). Tak můžeme v této souvztažnosti pokračovat dále:

7. Země	Zmrtvýchvstání	-	Zrcadlo
8.	Zmrtvýchvstání	-	Tříštíc

Z toho, co bylo vysvětleno dříve, vyplývá zřetelně, proč se sedmý stupeň zasvěcení vztahuje na dvě vrstvy. Je to odůvodněno tím, že sedmá a osmá vrstva mají zvláštní vztah k lidskému fantomu (jak je to výše popsáno). Pokud však jde o poslední stupeň, jmenuje se v křesťansko-mystické cestě „nanebevstoupení“ a je - dle toho, co bylo řečeno - ve spojení s devátou vrstvou, resp. s Jádrem Země samým:

9. Nanebevstoupení - Jádru Země

Tím se poukazuje na tajemství „výstupu na zemi“ Kristova ducha, to znamená na jeho výstup vzhůru, oděný do Těla Zmrtvýchvstání, skrz Jádru Země a všech dalších osm vrstev až na povrch Země a dále.

*

Popsaný Kristův sestup skrz všechny vrstvy zemského nitra je také klíčem pro hlubší porozumění dále následujícího „rozmnožení“ Jeho fantomu v duchovním okolí Země, takže v perspektivě zemského vývoje může každý člověk obdržet jeho duchovní otisk /Abbild/. Rudolf Steiner o tom podává zprávu v cyklu *Od Ježíše ke Kristu*. „Tak si nyní pomyslete, že člověk dostává tím, co si můžeme představit jako mysticko-kristologický proces, zcela jiné tělo, než je to, které dostával v linii postupně klesající. A myslete si, že každé z těchto těl, která lidé dostávají, souvisí právě tak s tím, co vstalo z hrobu, jako souvisí lidské buňky fyzického těla s původní buňkou vaječnou. To znamená, že si musíme to, co vstalo z hrobu, myslit tak velice mnohonásobeno, tak se rozmnožující, jako se rozmnožuje vaječná buňka, která je základem fyzického těla“ (GA 131, 11.10.1911). (133)

Při tomto popisu je nápadné, že Rudolf Steiner poukazuje v této souvislosti vždy znovu na apoštola Pavla, který poznal jako první tajemství rozmnožování fantomu v duchovní sféře Země a ve své esoterické nauce je zvěstoval. Ve zmíněném

cyklu se o tom říká, „že on [Kristus] se zjevil v duchovním těle, v onom těle, o němž Pavel říká, že se rozmnožuje jako semeno a přechází do všech lidí“ (GA 131,12.10.1911).

Tento proces duchovního rozmnožování fantomu je protipólem k jeho zmnohonásobování v osmé vrstvě zemského nitra. Co se tam stále děje v negativním smyslu jako následek pádu do hříchu, odehrává se po Zmrtvýchvstání v duchovním okolí Země způsobem pozitivním a pro budoucnost lidstva rozhodujícím. Oba procesy jsou však ve vzájemném těsném spojení. Neboť následkem té skutečnosti, že obnovený Kristus fantom nebyl v osmé vrstvě jako všechna ostatní lidská těla roztržena, resp. rozmnožen, mohla být dosud existující vlastnost tohoto rozmnožování vyrvána temným silám zemského nitra a poté použita zcela jinak. Od té doby sloužil tento rozmnožovaný fantom k tomu, aby byli lidé spojováni se silami Zmrtvýchvstání zcela *bytozně* /wesenhaft/ (to znamená vštěpováním /Einpflanzen/ otisků /Abbilder/ fantomu).

Tím se stalo ve vývoji lidstva to, co Rudolf Steiner označuje jako „záchranu lidského já“. A to bude mít za následek, „když si člověk ... toto nepomíjivé tělo včlení /einverleibt/, bude dospívat stále více k tomu činit své vědomí já jasnějším a jasnějším, bude poznávat ve svém bytozném založení /Náture/ stále více to, co postupuje od inkarnace k inkarnaci“ (GA 131, 11. 10. 1911). Jinými slovy, člověk bude svým vědomým spojením s otiskem rozmnoženého Kristova fantomu dospívat k prožívání nesmrtelnosti svého individuálního já a tím stoupat k vědomému uchopení svého *vyššího já* v duchovním světě. (134)

Nejbližším dalším krokem bude pro člověka uchopení jeho *pravého já*. (135) To se uskuteční rovněž v duchovním světě, ale nyní vědomým spojením s druhou stránkou Zmrtvýchvstání, s Tělem Zmrtvýchvstání samým. Tím bude člověku možné spojit své pozemské já, jehož vývoj tvoří podstatu a smysl pozemského bytí, nejprve s vyšším já (které „postupuje od inkarnace k inkarnaci“) silami fantomu a potom s pravým já silami Těla Zmrtvýchvstání, aniž přitom člověk své pozemské já ztratí. Jinými slovy, abychom pochopili proměnu fantomu, musíme dosáhnout stupně vyššího já; abychom však poznali podstatu a původ Těla Zmrtvýchvstání, je ještě zapotřebí sil pravého já. Neboť jen těmito silami může zasvěcenec vskutku prohlédnout tajemství Jádra Země a tím tajemství zla.

Abychom nyní přesněji zjistili, kde se v životě Kristově uskutečnilo po Zmrtvýchvstání rozmnožení fantomu, musíme mít na zřeteli ještě toto. V přednášce z 16. dubna 1906, již citované, popisuje Rudolf Steiner nejpodrobněji možnost probádání zemského nitra cestou křesťansko-mystického zasvěcení. Přitom se ukazuje zdanlivá diskrepance mezi touto přednáškou a přednáškou z 11. července 1906. Neboť v této přednášce z 11.7. stojí, že se sedmá a osmá vrstva stávají

zasvěcovanému přístupnými na stupni „zmrtvýchvstání“. (Z čehož plyne, že se tajemství deváté vrstvy vyjevují teprve na stupni „nanebevstoupení“).

Naproti tomu v přednášce z 16. dubna sděluje Rudolf Steiner ve vztahu k možnosti poznání osmé vrstvy („Tříští“), že zde jde o ten stupeň zasvěcení, kterého duchovní žák „dosahuje v křesťanském zasvěcení teprve *po* zmrtvýchvstání“. Z toho plyne, že člověk musí, aby probádal tajemství osmé sféry, mít na křesťansko-mystické cestě již dosažený stupeň „nanebevstoupení“.

Tyto oba výroky Rudolfa Steinera však nejsou mezi sebou v rozporu, uvážíme-li, že zde jde o probádání *různých* tajemství *téže* vrstvy zemského nitra, tajemství, pro něž je zapotřebí nejprve jednoho a pak druhého stupně zasvěcení. Tak musíme mít dosažený stupeň „zmrtvýchvstání“, abychom mohli probádat tajemství tříštění nebo rozmnožování fantomu v osmé sféře zemského nitra. Naproti tomu potřebujeme ještě vyšší stupeň „nanebevstoupení“, abychom poznali v *téže* vrstvě spojitost mezi negativním rozmnožováním a jeho pozitivním praobrazem v duchovním okolí Země.

Přitom je nutno mít ještě na zřeteli, že se toto rozmnožování týká od začátku *jen* fantomu, nikoli však Těla Zmrtvýchvstání. Neboť, jak jsme již viděli, způsobuje obnovení fantomu a jeho příprava /Zubereitung/ pro každého jednotlivého člověka (rozmnožování) současně vyrovnání tak zvaného pádu do hříchu, který bohové připustili ve světovém vývoji bez lidského souhlasu. Proto náleželo k záležitostem bohů postavit z vlastního rozhodnutí proti pádu člověka určité vyrovnání. (Vůz GA 143, 17. 12. 1912). V tomto smyslu je vytvoření Těla Zmrtvýchvstání spojeno pouze s budoucností člověka a je tedy jedinou zárukou toho, že lidstvo vůbec bude moci dosáhnout na Vulkánu svého cíle. Proto mohou lidé dosahovat tohoto Těla Zmrtvýchvstání a individualisovat je jen postupně a z plné svobody svou vlastní prací. Neboť zde nejde o vyrovnání něčeho minulého, nýbrž o začátek nového tvoření, které obepíná celou budoucí evoluci Země a lidstva až k Vulkánu (a dokonce ještě dále). Z tohoto *společného* zdroje budou lidé jednou čerpat sílu, která je nutná pro vědomé uchopení pravého já, jímž jedině je možno uskutečnit další evoluci.

Jelikož má na zasvěcovací cestě křesťansko-mystické stupeň „nanebevstoupení“ také reálný vztah k Nanebevstoupení na přelomu věků (ve smyslu mikrokosmu, v němž se zrcadlí makrokosmos), je třeba v tomto smyslu konstatovat, že rozmnožování Kristova fantomu bylo Jím založeno v procesu Jeho Nanebevstoupení a poté bylo uskutečněno. Neboť, jak řečeno, možnost k tomu vynesl Kristus sám z propastných hloubek zemského nitra do duchovního okolí Země.

Na tomto místě vyvstává nyní otázka, jaký stupeň zasvěcení je potřebný, aby bylo možno probádat také Jádro Země? V souladu z přednáškou ze 16. dubna musí

takový stupeň zasvěcení ležet nad stupněm „nanebevstoupení“. To je také potvrzeno na jednom místě v té přednášce samé, kde Rudolf Steiner naznačuje, že devátá vrstva neodpovídá exaktně Jádru Země, nýbrž obklopuje toto Jádru jako poslední obal. („Potom přijde devátá vrstva, která obklopuje bezprostředně střed Země.“) Který ze stupňů vede nyní nad stupeň „nanebevstoupení“? V pořadí stanic Kristova života ve smyslu křesťansko-mystického zasvěcení následuje po stupních „zmrtvýchvstání“ a „nanebevstoupení“ stupeň „svatodušní“. Nyní však nemůže v tomto případě jít o stupeň historického „Svatodušního dění“, nýbrž o něco ještě vyššího. (136)

O tomto vyšším se Rudolf Steiner skutečně na jednom místě zmiňuje. Je to sice podle své podstaty spojeno se Svatodušní událostí na přelomu věků (neboť v této události je také duchovní zdroj k dosažení tohoto stupně (137)), je to ale ve srovnání s ní dalším stupněm. Je nabíledni, že takového stupně zasvěcení může dosáhnout jen několik málo *vedoucích zasvěcenců Země*. S poukazem na Manesa, zakladatele manicheismu ve 4. století, popisuje tento stupeň Rudolf Steiner těmito slovy: „On sám však, Maní, se označoval jako ‚paraklet‘, to je Duch svátý, jehož byl Kristus lidem slíbil. Je třeba to pojímat tak, že se označoval jako *jednu* inkamaci onoho Ducha svátého; nemínil snad, že by byl jediným Duchem svátým. Představoval si, že se tento Duch svátý objevuje ve znovutěleních, a označoval se jako *jedno* takové znovutělení Ducha“ (GA 93, 11. 11. 1904; zvláště Rudolfem Steinerem). (138)

Jde zde o spojení s Duchem svátým, které je ještě podstatnější než to, do něhož byli vstoupili apoštolové na přelomu věků jako následek Svatodušní události. A přece je tento vyšší stupeň s onou událostí nerozlučně spojen jako její bezprostřední pokračování. (139)

Není žádné pochybnosti o tom, že také Rudolf Steiner byl s tímto stupněm zasvěcení hluboce spjat. Neboť jak by byl jinak mohl činit tak četná sdělení o nitru Země a o podstatě zla (odpůřících mocností) z *vlastního duchovního bádání*, pro něž neexistuje až dosud v celých dějinách lidstva nic srovnatelného? A především byl s to proniknout z tohoto zdroje tak hluboko do podstaty mystéria Golgoty, že mluvil jako první nejen o podstatě Kristova fantomu, nýbrž nadto také o Jeho Těle Zmrtvýchvstání. A v Meditaci Základního kamene otevřel všem lidem dobré vůle moderní cestu k prožití plné skutečnosti Zmrtvýchvstání. V tom spočívá vlastní tajemství zasvěcení Rudolfa Steinera.

*

Nyní je ještě třeba zabývat se podstatou a původem *tří* zemětřesení. Neboť toto lze správně pochopit jen na základě toho, co bylo řečeno dříve. První z těchto zemětřesení se odehrálo o Velkém pátku, druhé o Bílé sobotě a třetí za časného jitra Velikonoční neděle. Zemětřesení jsou vždy spojena - pozorována: duchovnívědecky - s účinky z páté a šesté vrstvy zemského nitra (Země plodivá a Země ohnivá) (viz GA 96, 16.

4. 1906), což ovšem nevylučuje, že při tom mohou spolupůsobit také jiné faktory. (140)

První zemětřesení se odehrálo po smrti Krista Ježíše na kříži. O tom podává zprávu Matoušovo evangelium: „A aj, opona chrámová roztrhla se vedví, shora až dolů. A země se třásla, a skály pukaly“ (27, 51). (141) Roztržení opony v chrámu je zde pravým symbolem pro začátek spojování Kristova ducha s duchovní atmosférou Země. Neboť chrám je také obrazem pro lidské tělo. A toto opouštění těla bylo začalo již před smrtí na kříži. V tomto smyslu sděluje Rudolf Steiner ze svých bádání v oblasti Pátého evangelia: „Spojem kosmického Kristova impulsu se zemskou aurou zříme při tomto zatmění [které nastalo během ukřižování] *před Jeho smrtí*“ (GA 148, 16. 11. 1913). A potom doplňuje toto sdělení osobní poznámkou: „Zřít takto v duchu kříž na Golgotě, a vidět Krista vylévat se ztemnělou Zemí po zemském životě, to je nesmírně mocný dojem“ (tamtéž).

Je v tomto smyslu důležité, že tento výsledek bádání Rudolfa Steinera nacházíme naznačen jen v evangeliu Lukášově. Tak podává tento evangelista zprávu, že se chrámová opona roztrhla ještě *před smrtí* na kříži (23, 45). (142) Naproti tomu umísťují oba druzí evangelisté, Matouš a Marek, roztržení opony na okamžik, který následoval bezprostředně *po smrti* na kříži (27, 51 a 15, 38). Tento rozdíl pochází z toho, že Lukáš hledí především na začátek procesu spojování Kristovy bytosti se zemskou aurou, kdežto Matouš a Marek více na jeho konec.

V pohledu duchovněvědeckém lze říci, že spojování Krista se zemskou aurou začalo v tom okamžiku, když byl fantom Ježíšova fyzického těla zcela obnoven, čehož bylo, jak Rudolf Steiner dosvědčuje, dosaženo již před smrtí na kříži. (Viz kapitulu I.) (143) Naproti tomu zemětřesení, o němž rovněž podává na tomto místě zprávu Matoušovo evangelium, poukazuje na sestup dokonale obnoveného fantomu do nitra Země, resp. na jeho průchod pátou a šestou vrstvou na cestě k místu, které bylo popsáno v této kapitole výše. Pro celý vývoj Země bylo toto zcela novým děním.

Druhé zemětřesení uvádí Rudolf Steiner do souvislosti s přijetím těla do trhliny, štěrbin v zemi. „Země se rozštěpila, prach mrtvoly do ní padl a spojil se s celou substancí Země“ (GA 130, 9. 1. 1912). Na tomto místě musíme ještě jednou připomenout, že se tělo Ukřižovaného, poté co se byl od něj odloučil fantom, rozpadlo v prach téměř imateriální, nehmotný a teprve potom bylo přijato Zemí jako jakýsi homeopatický lék. V přednáškách o Pátém evangeliu popisuje Rudolf Steiner tento proces ještě podrobněji. Ono zemětřesení zatřásl hrobem, do něhož byla položena mrtvola Ježíšova - a byl odtržen kámen, který byl na něj položen, a v zemi se rozevřela trhlina, štěrbina, a mrtvola byla přijata do té trhliny. Dalším otřásáním byla trhlina nad mrtvolou opět uzavřena. A když přišli zjitra lidé, byl hrob prázdný, neboť mrtvolu Ježíšovu byla přijala Země; ležel tu jen ještě kámen, odhozen stranou“ (GA 148,2.10.1913).

Toto druhé zemětřesení bylo znamením toho, že Kristův duch, který se byl nejprve spojil se zemskou aurou, nastoupil nyní Svůj „sestup do pekel“, resp. Svou cestu do nitra Země, aby znovu uchopil Svůj fantom. A to zemětřesení bylo následkem Jeho *prvního* průchodu pátou a šestou vrstvou Země.

O třetím zemětřesení, za časného velikonočního jitra, podává zprávu pouze evangelium Matoušovo (28, 2). Stalo se to v tom okamžiku, kdy Kristův duch, oděný do

Těla Zmrtvýchvstání, prošel při Svém „výstupu na zemi“ *po druhé* oběma výše uvedenými vrstvami. Následkem tohoto posledního zemětřesení se uzavřela ona trhlina, štěrbina, která byla předtím přijala prach těla. Na jednom místě přednášek o Pátém evangeliu poukazuje Rudolf Steiner v této souvislosti na to, že odvržení kamene nebylo spojeno s otevřením se trhliny, nýbrž s jejím uzavřením, resp. že tím nastalo. Tak popisuje, když tyto události shrnuje, tento průběh těch událostí: „Sledujme ještě jednou pořadí těch obrazů! Ježíš umírá na kříži na Golgotě. Nad zemí se rozprostírá temnota. Mrtvola Ježíšova je uložena do otevřeného hrobu. Země se otřásá, a mrtvola Ježíšova je přijata Zemí. Štěrbina, která vznikla zemětřesením, se uzavírá, kámen je vržen stranou. To vše jsou skutečné události“ (GA 148,2.10.1913).

Zde je možnost uvést do souladu výsledky bádání Rudolfa Steinera se zprávou z Matoušova evangelia. Neboť na místě výše citovaném je věta: „A když lidé [ženy] přišli za jitra [Velikonoční neděle], byl hrob prázdný, neboť Země byla přijala mrtvolu Ježíšovu; byl tu jen ještě kámen, vržený stranou“, z čehož jednoznačně vyplývá, že se toto zemětřesení událo *před* jejich příchodem k hrobu. (144) Naproti tomu sděluje Matoušovo evangelium, že ženy byly ještě něco z toho zemětřesení prožily. (28,2.)

Důvod, proč se zde liší sdělení Rudolfa Steinera od sdělení v Matoušově evangeliu, spočívá podle mého mínění v tom, že Rudolf Steiner vychází více z duchovního původu druhého a třetího zemětřesení, která jsou obě spojena s Kristovým průchodem pátou a šestou vrstvou Země, pročež zří obě tyto události pohromadě, aniž se přitom zmiňuje o jejich časovém odstupu. V tom spočívá také rozdíl vůči zemětřesení prvnímu, neboť toto je spojeno s cestou *fantomu* do zemského nitra, obě následující zemětřesení jsou však spojena s cestou *Krista samého*. Naproti tomu se Matouš soustřeďuje při svém čtení z akašické kroniky na první a třetí zemětřesení a spojuje ono třetí zemětřesení přímo s dějem Zmrtvýchvstání (závěr Kristova „výstupu na zemi“) a tím časově s velikonočním ránem a s příchodem žen.

Tak můžeme sestavit ona tři zemětřesení přehledně takto:

1. zemětřesení po smrti na kříži o Velkém pátku (Matouš 27, 51) - vyvoláno průchodem *fantomu* skrz pátou a šestou vrstvu Země.
2. zemětřesení nějakou dobu po uložení - vyvoláno *prvním* průchodem do hrobu o Velkém pátku („sestupem do pekel“) *Kristova ducha* skrz pátou a šestou vrstvu Země (rozevření štěrbiny).
3. zemětřesení o velikonočním jitra při východu slunce (Marek 16,2) (145) - vyvoláno *druhým* průchodem („výstupem na zemi“) *Kristova ducha* v *Těle zmrtvýchvstání* skrz pátou a šestou vrstvu Země (uzavření štěrbiny, odvržení kamene).

Přítom mluví, jak jsme viděli, Matoušovo evangelium jen o prvním a třetím zemětřesení, Rudolf Steiner však o druhém a třetím. (146)

Tak vyplývá z toho, co bylo podáno, důležitý závěr, že totiž byla obě poslední zemětřesení, jimiž byla otevřena a opět uzavřena trhlina v zemi, vyvolána Kristovým duchem samým.

Dále seznáváme z uvedených výsledků bádání Rudolfa Steinera, že Kristův duch byl již krátce před smrtí začal opouštět Ježíše a přecházet do aury Země, což vyvolalo u Ježíše slova: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ (Matouš 27,46). V popsané souvislosti se musí tato slova brát jako výraz konkrétní nadsmyslové skutečnosti. Nesmíme si však toto oddělení představovat jako něco absolutního, nýbrž jen do té míry, že Ježíš mohl toto opouštění vědomě prožít. V hlubších vrstvách Svě bytosti zůstal ovšem Kristův duch neoddělitelně spojen s Ježíšem až do okamžiku smrti, aby potom přešel *spolu s ním* do aury Země. Z toho důvodu mohl také Rudolf Steiner poukazovat na četných jiných místech plným právem na to, že také Kristus (ne pouze Ježíš) prošel na Golgotě smrtí. (147) Tak mohl např. říci v jedné přednášce o Pátém evangeliu: „Smrtí Krista Ježíše dostala Země Kristův impuls“ (GA148,18.12.1913).

Avšak uvolnění, resp. určité vzdálení se Krista od Ježíše, bylo bezpodmínečně nutné, aby mohl Ježíš vůbec zemřít. Neboť s plnou přítomností Krista v sobě by to nebylo bývalo možné. (148)

Bezprostředně po smrti byl však Ježíš přijat Kristovým duchem v auře Země. A zde zůstali spojeni až do začátku „sestupu do pekel“ Kristova ducha o Bílé sobotě. Tak byl Kristus nejprve přešel do zemské aury, aby odtamtud sestoupil do hlubin Země až k jejím středu. Tím byl položen základ a učiněn začátek pro to, že se Země může stávat stále více planetárním tělem Kristovým. (Úplné proniknutí zemské aury se však uskutečnilo teprve později a je spojeno, jak bylo již popsáno v kapitole II, s tajemstvím Nanebevstoupení.)

Toto spojení Kristova ducha se zemskou sférou je zpodobeno v ústředním motivu malby malé kopule prvního Goetheana. Že přitom jde především o toto mystérium, vyplývá při přesném pozorování pastelového náčrtu, který zhotovil Rudolf Steiner vlastnoručně 1914 pro tento motiv. (Viz vyobrazení na zadní straně desek,³¹) Tu je poněkud vpravo od středu pahorek Golgoty s třemi kříži, na nichž lze ještě rozeznat obrysy tří těl visících na kříži. Tyto tři kříže jsou zřetelně obklopeny temnotou, což zcela odpovídá slovům z evangelií: „A od hodiny šesté nastala tma po vší zemi až do hodiny deváté“³² (Matouš 27,45), kdy Ježíš zemřel (27,46 a 50). To znamená, že zde jde o dobu bezprostředně před smrtí až přímo po smrti, avšak ještě dříve, než bylo tělo snato s kříže.

Potom máme vedle tohoto bočního motivu mohutnou postavu Kristovu v zářící zlaté barvě, obklopenou oválnou éterickou aurou v barvě broskvového květu. Tato postava tvoří střed v polookrouhlé formě zemské aury v duhových barvách, do níž vysílá svou záři Slunce, rovněž obklopeno barvou broskvového květu, vysílá ji mocně do aury Kristovy, jako znamení budoucí proměny Země v nové Slunce. Naproti tomu svědčí ubývající Měsíc o konci starého světa. Lucifer vzhůru stoupající (149) a Ahriman spoutaný pod zemí poukazují na vznik střední sféry, která se později stává sférou Kristova Zmrtvýchvstání a v níž začíná po Ježíšově smrti jeho éterický zpětný pohled, nesený a chráněný Kristem. - Tím položil Kristus základ pro „nové éterické tělo“ (GA 130, 9. 1. 1912), které se po Zmrtvýchvstání stává Jeho zevní schránou. A zároveň připravil Kristus v okolí Země duchovní prostor, v němž On mohl později působit jako Zmrtvýchvstálý. *****3;

⁰¹

Překlad německého textu v náčrtu: „Původní náčrt Rudolfa Steinera pro střední motiv malby v malé kopuli prvního Goetheana, malby jím provedené - Signovala Marie Steinerová - Tisk podle pastelového náčrtu“ - Pozn. překl.

32

Připomeňme, že podle tehdejšího počítání hodin znamenala šestá hodina poledne, kdežto devátá hodina že odpovídala naší třetí hodině odpolední - podle místního času. -

Kristus sám čeká ještě se začátkem Svého „sestoupení do pekel“, při němž se v hlubinách Země spojí s obnoveným fantomem. Můžeme také říci, že On čeká, až fantom dosáhne sedmé vrstvy zemského nitra, aby potom začal proces Zmrtvýchvstání.

*

Pozorujeme-li cestu Kristova ducha z pahorku Golgoty všemi sedmi vrstvami Země až k Jeho spojení s Jeho fantomem v osmé vrstvě, můžeme chápat tuto cestu takto: Jako blesk ducha sjel Kristus do těchto temných sfér - a žádná z nich nemohla Jeho ducha zadržet. Tím však byly odpůrčí mocnosti tam vládnoucí omezeny ve své působnosti: luciferické v prvních třech vrstvách, ahrimanské ve třech dalších a asurské ve třech posledních. Ve Zmrtvýchvstání byly pak vykázané meze také působení Slunečního démona v jádru Země.

1. Zmrtvýchvstání samo spočívalo, jak jsme již viděli, v proměně fantomu v Tělo Zmrtvýchvstání ze sil světové půlnoci, když Kristus vstoupil ze sil Boží Trojice v horizontální rovině ve spojení se všemi devíti hierarchiemi a pronikl jejich silami tři soustavy fantomového těla. (150) Poté mohl opět projít všemi devíti sférami, rozsévaje ze Svého Těla Zmrtvýchvstání všude semena hierarchických sil, které tyto sféry postrádaly.

Tímto činem byla do všech devíti vrstev Země vložena semena pro její budoucí zduchovnění, které jednou povede ke spojení se Sluncem. Ba co více, vznikla tím možnost, aby lidé mohli od té doby spolupracovat ze své vlastní svobody na proměně nitra Země, a to nikoli jen shora dolů, nýbrž také ve směru Kristova „výstupu na zemi“, počínaje nejnižšími vrstvami vzhůru. Proto mohl Rudolf Steiner říci: „Jeho cílem [anthroposofického hnutí (151)] má proto být: Tříštic Země, osmou
"
"
"
"
".....42"

vrstvu, zlepšit; snaží se zachránit z centra Země, co zachránit lze“ (GA 94, 11. 7. 1906). (152) Neboť při Svém „výstupu ne zemi“ položil Kristus do všech vrstev i zemského nitra základ pro budoucí vítězství lidí nad podzemními mocnostmi.

Tento celý směr vývoje shrnuje Rudolf Steiner těmito slovy: „Tak existuje souvislost mezi nitrem člověka a nitrem Země ... Co člověk na Zemi činí, to přetváří postupně celou zemskou planetu. A bude-li jednou bílá magie významně pokročilá, stane se i Jádru Země jiným. Jen černí mágové budou vyloučeni na jakýsi Měsíc, když naše planeta jednou zanikne“ (GA 94, 11. 7. 1906).

Z hlediska Vánočního sjezduje proměna zemského Jádra spojena se Základním kamenem, který je ve vztahu k Novému Jeruzalému. (153) Rudolf Steiner vytvořil tento Základní kámen z bílé magie. Proto může péče o něj v srdci člověka proměnit Jádru Země. Potom byl Základní kámen předán členům, aby na něm bylo vybudováno jisté společenství. Nové bratrství, působící v tomto společenství až do utváření karmy, může proměnit „Tříštic“ . (154) Pro přetvoření „Zrcadla Země“ se musí Společnost stát obrazem, otiskem /Abbild/ poměrů na nebi. Toho se dosáhne, když budou členové spolupracovat s třetí hierarchií. (155)

Práce na ostatních vrstvách se může dít takto: Na první vrstvu má vliv vytváření logického myšlení, což již patří k prvnímu stupni školicí cesty. Musí to však být spojeno s respektem před myšlením každého jiného člověka. Pro změnu „Země tekuté“ je nutno dosáhnout stupně živého myšlení, ve spojení s hlubokým respektem před vším živým v přírodě. A „Země vzdušná“ může být proměněna, když se myšlení stane vnímacím orgánem pro imaginace. To musí být spojeno s respektem před duševním životem jiných lidí (dokonce zvířat).

Při přechodu k „Zemi forem“ jde o dosažení prázdného vědomí. Imaginace dobrovolně zrušené uvolní v duši vnitřní prostor, do něhož mohou proudit inspirace dobra z duchovního světa. Dobro se pak stává reálně působící substancí a působí spásným způsobem /erlösend/ na čtvrtou vrstvu. Proměna „Země plodivá“ se děje, když se člověk stává ve své duši ze zdroje dobra tvůrcem. A „Země ohnivá“ se mění, když člověk vyvine takové nadšení pro morální ideály světa, že se toto nadšení stane vnitřním ohněm v srdci, který může přemoci ničivé mocnosti šesté vrstvy.

V procesu Zmrtvýchvstání samém - jak proběhl v Jádru Země - může člověk nejlépe pokračovat, když se meditativně zabývá Průpovědí Základního kamene, a to v té sekvenci jejích částí, jak ji dal Rudolf Steiner při Kladení Základního kamene 25. prosince 1923. Tehdy četl nejprve tři mikrokosmické úseky tří prvních částí, potom čtvrtou část se zazářením „Krista-Slunce“ uprostřed a nakonec opět tři mikrokosmické části, nyní ale spojeny s makrokosmickými. Ve smyslu toho, co bylo řečeno, můžeme v následujících šesti řádcích mikrokosmických úseků rozpoznat cestu k meditativnímu spojení se silami obnoveného fantomu:

„a budeš vpravdě *žiti*
ve jsoucnu člověka-světa.“

„a budeš vpravdě *cítit*
v lidském působení duševním.“

„a budeš vpravdě *myslit*
v základech lidských duchovních.“

To je vnitřní cesta, na níž dnes člověk může dospět k myšlení, cítění a žití (chtění) v tělesnosti obnoveného fantomu.

O Bílé sobotě pak zazářil ve středu Země duchovní „Kristus-Slunce“, po čemž se uskutečnil výše popsaný průlom: spojení tří soustav fantomu se silami všech devíti hierarchií, až vzhůru k Trojici. Tak se stal obnovený fantom Tělem Zmrtvýchvstání.

Z toho vyplývá, že jsme, když meditujeme tři mikrokosmické úseky spolu s makrokosmickými, na cestě k tomu spojovat plnou realitu Těla Zmrtvýchvstání (a fantom s ním spojený) s vlastní bytostí. To se stává možným jen tehdy, když jsme napřed našli z obsahu čtvrté části přímý vnitřní vztah *k přítomnému* Kristovu impulsu. Neboť každé pravé poznání Krista, také to, které se snaží pochopit podstatu mystéria Golgoty, musí mít vždy jako své východisko a jako duchovní zdroj bezprostřední vztah k Jeho *věčné přítomnosti*.

*

Jako se mohl Kristův duch spojit v hlubinách Země novým způsobem se svým fantomem, uskutečnilo se také po skončení Jeho „výstupu na zemi“ obnovené spojení s Jeho tělem éterickým. Neboť v protikladu k posmrtnému osudu obyčejného éterického těla, které se po třech dnech rozpouští v éterickém kosmu, zůstalo éterické tělo Krista Ježíše v éterickém okruhu Země zcela intaktní. Také s ním byla stále ještě spojena individualita Ježíše z Nazaretu. Neboť tato individualita zřela, jako také každý jiný člověk, během tří dnů po smrti velké panorama svého uplynulého třiatřicetiletého života. Jen se, jak řečeno, toto zvláštní éterické tělo na konci této doby nerozpustilo. (156)

Tak v sobě Zmrtvýchvstání zahrnuje všechny události, od velikého průlomu k nejvyšším duchovním silám ve středu Země - které způsobily proměnu fantomu v Tělo Zmrtvýchvstání - až po Jeho spojení v proměněném éterickém tělem na

konci „výstupu na zemi“, čímž se stal Zmrtvýchvstalý viditelným nejprve ženám a potom všem učedníkům. Nesmíme jen chápat ty jednotlivé události v časovém sledu, nýbrž jako náležící ke sféře trvání. Proto můžeme plným právem hovořit o Zmrtvýchvstání jako o jednotné události.

Jak bylo ukázáno v druhé kapitole, spojil se Kristus Svým pozdějším Nanebevstoupením s posmrtným osudem éterického těla každého člověka. Nyní však uzavřel svůj „výstup na zemi“ spojením s vlastním proměněným éterickým tělem. Tímto způsobem byl položen základ pro budoucí překonání „druhé smrti“ (157), - jako byl Zmrtvýchvstáním ve středu Země položen pro celé lidstvo základ pro překonání smrti tělesné. Emil Bock o tom píše: „Moc smrti nebude třetího dne s to rozpustit éterické tělo Kristovo. Působením té moci, kterou si Kristus ponechává nad svou vlastní bytostí, se tato éterická schránka nevzdálí od Země; projde naopak určitou substancií, takže se Kristus bude moci skrze ni teprve dokonale spojit se vším pozemským“ (Emil Bock, citované dílo, kap. „Velký pátek“). Jinými slovy, v okamžiku, kdy mělo být éterické tělo Ježíšovo po třech dnech rozpuštěno ve světovém éteru a tím by bylo propadlo „druhé smrti“, spojil se s ním o velikonočním ránu Kristus, zmrtvýchvstalý v proměněném fantomu, aby se jako Zmrtvýchvstalý ukázal učedníkům v nové éterické schráně, která nyní obklopovala a chránila Tělo Zmrtvýchvstání. (158)

Na jediném místě poukazuje Rudolf Steiner na to, že se také s tímto éterickým tělem udála proměna, kterou lze na základě výše řečeného označit jako metamorfosu, jež odpovídá metamorfose fantomu v Tělo Zmrtvýchvstání. V přednášce z 9. ledna 1912 čteme o „éterickém těle zvláště dohromady staženém /zusammenggezogen/ (159), z něhož jsou vzaty části k *novému éterickému tělu*, jímž se Kristova bytost [po Zmrtvýchvstání] oděla“ (GA 130). Můžeme také říci, že toto „dohromady stažené éterické tělo“ je ke zmíněnému „novému éterickému tělu“ v takovém vztahu jako fantom k Tělu Zmrtvýchvstání: Jsou jako dvě bytosti, které současně tvoří neoddělitelnou jednotu.

Poté se Kristův duch ukázal nejprve ženám a potom také učedníkům v té formě, že Jeho Tělo Zmrtvýchvstání bylo zvenku jakoby „oděno“ tímto „novým éterickým tělem“. V tom spočívá dvojí tajemství Zmrtvýchvstání, zmíněné již v první kapitole, které bylo charakterisováno při popisu duchovnímu svátostného přijímání jako spojení s duchovním tělem a krví Zmrtvýchvstalého.

*

V díle Rudolfa Steinera existuje popis, který můžeme brát jako klíč, abychom sledovali ještě přesněji podstatu tohoto procesu. Není také bez významu, že lze místo zde míněné nalézt jen mezi sděleními z Pátého evangelia. Tak sděluje Rudolf Steiner v přednášce z 10. února 1914, že jak síly éterisované krve, tak také těla Zmrtvýchvstalého může vnímat každý člověk, který našel zde na Zemi vědomý vztah ke Kristu, může je vnímat během prvních tří dnů po smrti při rozpouštění éterického těla. Co zde Rudolf Steiner líčí všeobecně pro celé lidstvo, to právě tak prožil v duchovněhistorickém vývoji lidstva po prvé a tedy v praobrazné formě Ježíš z Nazaretu po své smrti na Golgotě během tří následujících dní v éterickém okolí Země. A protože byl prvním z lidí na Zemi, který přišel do vztahu ke Kristu - a jeho vztah k Němu byl během oněch tří let hlubší a podstatnější, než jak jej kdykoli nějaký člověk na Zemi dosáhl a dosáhne -, je plně oprávněno vztáhnout dále uvedené výsledky bádání Rudolfa Steinera také na posmrtné zážitky Ježíše z Nazaretu.

Ve zmíněné přednášce mluví Rudolf Steiner o jistých silách v éterickém těle člověka, které tam působí od mystéria Golgoty. (160) Jsou v něm přítomny, protože do sebe přijal éterisovanou krev Kristovu nebo, přesněji řečeno, onu část té krve, která byla skanula z kříže přímo do Země a byla tam éterisována. (161) „Tato část té krve se éterisovala, byla skutečně přijata éterickými silami Země, takže se ta krev, která tehdy vytekla z ran, stala éterickou substancí. A tato éterická substance zableskuje, zasvítá, třpytivě prokmitává v éterickém těle“ (GA148). A když ji člověk po smrti ve svém éterickém těle spatří, ví bezprostředně, že Kristus povede celý zemský vývoj do budoucího stavu jupiterského. A tím je duchovně zabezpečena nejbližší inkarnace naší Země: „Tuje [v lidském éterickém těle] svěže klíčící život, který vede člověka jako životaschopného vstříc budoucnosti“ (tamtéž). Tím se stává možným, že člověk nejen dosáhne na konci zemského eonu svého původního stavu v kosmu, nýbrž že se může vyvíjet dále. Člověk „by přišel na Jupiter a nehodil by se k jupiterskému životu, kdyby nebylo to, čeho se dosáhlo na Zemi, přeneseno k jupiterskému životu“ (tamtéž). A že se Kristus postará o to, aby se všechny plody zemského vývoje v kosmu neztratily, nýbrž aby byly uchovány pro příští Jupiter, je dosvědčeno popsáním objevením se Jeho éterisované krve v éterickém těle každého člověka po smrti.

Tak lze říci, že Ježíš z Nazaretu přijal ve svém posmrtném prožívání tuto éterisovanou substancí svaté krve ve svém éterickém těle jako první člověk, čímž obdržel jistotu, že Země dosáhne jednou skutečně jupiterského stavu. Aby se toto stalo jednou možným, bylo bezpodmínečně zapotřebí ještě něčeho jiného. Neboť aby byla budoucnost zajištěna, nestačila pouze krev, nýbrž musilo k tomu ještě přistoupit svaté tělo. Jako je éterické tělo člověka po smrti po každé prostoupeno éterickou substancí Kristovy krve, tak je celé kosmicky rozprostřené tablo při svém

posmrtném rozšiřování *oživeno* silami Těla Zmrtvýchvstání, čímž se člověku stává éterisovaná substance Kristovy love v jeho éterickém těle *viditelnou*.

Na četných místech přednášek o Pátém evangeliu popisuje Rudolf Steiner, jak bylo „vykrvácené“ tělo Ježíšovo přijato z hrobu Zemí do trhliny, která byla vznikla zemětřesením, aby pak prošlo metamorfosou, který byla popsána v této kapitole výše.

Pak ale došlo, jak bylo také již vylíčeno, po ukončení Kristova „výstupu na zem“ o velikonočním jitra ke spojení Těla Zmrtvýchvstání s éterickým tělem Ježíšovým, které zůstalo zachováno v duchovním okolí Země, čímž se krev a tělo po prvé sešly v této nové formě. „Ještě něco se tedy odebralo do onoho éterického těla: To, co tu bylo přijato trhlinou v zemi, to proniklo do toho, co jsme nazvali zableskující, třpytivě prokmitávající krví v éterické substanci, a tím se ta třpytivě prokmitávající krev v éterickém těle stává viditelnou; takže máme pocit - řekl jsem předtím: Éterické tělo se po smrti šíří a pozorujeme je jako jakousi klenbu nebeskou, od níž se vše ostatní odlišuje, v tomto šířícím se éterickém těle se jako jakási základní substance rozpíná tělo, vykrvácené tělo Krista Ježíše, které bylo přijato trhlinou v zemi a tak přešlo do Země, a v rozepjatém tablo éterického těla se ukazuje jako toto éterické tělo oživující“ (tamtéž).

Jen pohled na spolupůsobení éterisované krve s vykrváceným tělem Kristovým dává zemřevšímu člověku v jeho posmrtném éterickém panoramatu Jistotu: Lidstvo nezanikne, nýbrž bude žít jako duchovní obsah Země dále, když fyzické Země odpadne, jako odpadá jednotlivá lidská mrtvola od toho, co je v člověku duchovní“ (tamtéž).

Tímto způsobem se ukazuje před každým člověkem po jeho smrti jeden z nejdůležitějších důsledků událostí na přelomu věků. Od té doby, kdy bylo o velikonočním jitra éterické tělo Ježíšovo po prvé spojeno popsáním způsobem s Tělem Zmrtvýchvstání, může každý člověk spatřit tento proces ve svém posmrtném bytí jako záruku příštího Jupiteru. Jen tímto zřením budoucnosti Země může člověk dosáhnout po smrti pravé blaženosti. Neboť pouze to, „co učinil Kristův impuls z duchovní části Země, [dává] duši blaženost... v životě mezi smrtí a novým narozením“ (tamtéž). Avšak možnost nahlédnout takto do „duchovní části Země“ vzniká duchovním svátostným přijímáním pomocí krve a těla Zmrtvýchvstalého, což se stává člověku po jeho smrti přístupným tím, že prožívá Kristův impuls ve svém éterickém těle.

Jako důsledek mystéria Golgoty působí toto spojení krve a těla Krista Ježíše nikoli pouze v této první, éterické rovině, neboť to je jen východiskem pro další vývoj. Tak se zjevuje toto spojení v nejbližší vyšší rovině, v rovině astrální jako příslib budoucího přechodu Jupiteru do následného stavu Venuše, a v rovině devachanu znamená toto spojení základ pro přicházející Vulkán. Tím nastává trojí svátostné přijímání člověka, které se uskutečňuje ve třech kosmických rovinách

a tím zajišťuje budoucnost bdstva na Jupiteru, Venuši a Vulkánu. Podmínka je však vždy táž: Člověk musí již zde na Zemi vytvořit ze své vlastní svobody vědomě vztah ke Kristu a Jeho činu na Golgotě.

Z řečeného vyplývá, jak můžeme lépe chápat slova Rudolfa Steinera o „*novém éterickém těle*, jímž se Kristova bytost oděla“ po Zmrtvýchvstání (viz výše). Neboť ono „nové“ spočívá právě v tom, že bylo éterické tělo Ježíšovo o Bílé sobotě proniknuto éterisovanou a tím „zableskující a třpytně prokmitávající krví“. Jakožto nositel této éterisované krevní substance se stalo éterické tělo Zmrtvýchvstalého něčím zcela jiným, než bylo ještě o Velkém pátku.

Důsledkem toho, že se tato substance objevila v éterickém těle Ježíše z Nazaretu, je také to, že může být od té doby a až podnes nalezena v člověku ne pouze po smrti, nýbrž také během pozemského života. Proto mluví Rudolf Steiner o tom, že v každém člověku proudí od mystéria Golgoty vedle proudu lidské éterisované krve, který stoupá od srdce k hlavě, ve stejném směru druhý proud, a to proud éterisované krve Krista Ježíše. A jestliže se člověk zabývá anthroposofií, spojí se v něm oba tyto proudy a člověk může dospět ke zření éterického Krista. V tom dnes spočívá nejdůležitější úkol anthroposofie. „Ale spojení obou těchto proudů se uskuteční jen tehdy, když člověk přináší vstříc *pravé porozumění* tomu, co je obsaženo v Kristově impulsu. Jinak se nemůže uskutečnit žádné spojení, jinak se ty oba proudy od sebe vzájemně odpuzují“ (GA130,1. 10. 1911). A k „pravému porozumění“ patří především chápání událostí na přelomu věků *na základě anthroposofie*.

Ve čtvrté části Meditace Základního kamene jsou rovněž obsaženy tyto tři aspekty. Třikrát se tam zmiňuje cesta od srdce k hlavě. V prvním úseku se to děje ve vztahu k pastýřům a králům. To je také poukaz na lidský proud éterisované krve, který tek l již v předkřesťanských dobách u všech lidí od srdce k hlavě. V druhém úseku se poukazuje na zazáření „Krista-Slunce“ v zemském vývoji jako důsledek mystéria Golgoty a tím na původ onoho druhého proudu, proudu krve Kristovy. A v posledním úseku jde o činy lidí, kteří v sobě dosáhli spojení obou těch proudů a z těchto spolu spojených proudů chtějí uskutečňovat ve světě dobro.

*

Na dvojnost Zmrtvýchvstání, která spočívá ve dvojici krve a těla, resp. zhuštěného éterického těla a Těla Zmrtvýchvstání, se pokazuje v Apokalypse na místě, kde se objevuje zjevení Krista-Slunce mezi dvěma „ohnivými sloupy“, z nichž jeden stojí na moři a druhý na zemi (Apokalypsa 10, 1-2; viz také čtvrtou apokalyptickou pečeť v GA 104). Z těchto obou sloupů poukazuje sloup spojený

se zemí na Tělo Zmrtvýchvstání a sloup spojený s vodou na nové éterické tělo Zmrtvýchvstalého. (Voda je vždy za smyslové zjevení éterična.)

V dalším průběhu Apokalypsy vystupují proti tomuto dvojímu mystériu Zmrtvýchvstání obě ta zvířata. Tak se nejprve objevuje z vody zvíře se sedmi hlavami a deseti rohy (Apokalypsa 13, 1). Toto zvíře se z příkazu Soratova pokouší zabránit lidským duším v jakémkoli spojení s novým éterickým tělem. (162)

Po tomto Soratově vyslanci se objevuje ze zemského Jádra v podobě druhého zvířete Sorat sám. „A viděl jsem vystupovat ze země jiné zvíře, to mělo dva rohy, jako beránek, a mluvilo jako drak“ (Apokalypsa 13,11). On napne veškeré své síly, aby lidem zabránil v jakémkoli spojení s Tělem Zmrtvýchvstání. Neboť ten, kdo nevytvoří toto spojení vědomě a svobodně, nenajde cestu do Nebeského Jeruzalému, resp. do příštího kosmického stavu Země.

Ve 21. kapitole Apokalypsy, která je věnována budoucímu eonu Jupiteru jako Nebeskému Jeruzalému, se mluví o přemožení první a druhé smrti (4 a 8). Jak jsme již viděli, dobude člověk vítězství nad první smrtí přijetím sil Těla Zmrtvýchvstání a vítězství nad druhou (163) se uskuteční přijetím sil nového éterického těla Zmrtvýchvstalého. Na cestě spojení Země se Sluncem, které zakončí zemský eon, budou síly Těla Zmrtvýchvstání hrát při tomto prvním velkém kroku ke zduchovnění Země (při rozpuštění jejích fyzických substancí) rozhodující úlohu. Potom však, při druhém kroku jejího zduchovnění (rozpuštění jejích éterických částí, čehož se rovněž musí dosáhnout při spojení se Sluncem; viz GA 104, 30. 6. 1908) případně rozhodující úloha novému éterickému tělu Zmrtvýchvstalého.

Tomuto procesu zduchovnění Země však musí předcházet totální proměna zemského nitra, proměna z morální síly lidí, kteří se vyšvihnou až k bílé magii nebo k čisté magii lásky. „Když zvítězí bílá magie, nebude již ve světě žádného zla. Tak tedy znamená evoluce člověka přetvoření zemského nitra ... Nakonec bude celá Země, proměněna silou lidstva, Zemí zduchovnělou“ (GA 95, 4. 9. 1906). Tohoto vysokého cíle jako důsledku Kristova „sestupu do pekel“ a následujícího „výstupu na zemi“ lze však dosáhnout jen ve spojení se silami Jeho Těla Zmrtvýchvstání.

Když se v Kristově Zmrtvýchvstání ukazuje alfa a omega celého světového vývoje, který se rozprostírá od starého Saturnu až k budoucímu Vulkánu, pak je Zmrtvýchvstání současně zdrojem duchovních sil, jimiž bude proměněno zemské nitro, aby se tím uvolnila cesta do budoucího jupiterského eonu.

POZNÁMKY

- 119 Zde se Rudolf Steiner zmiňuje o Venuši jako o planetě, která astronomicky následuje po Měsíci. Esotericky nazíráno je však jménem pro tuto planetu Merkur. (Viz o tom GA 110, 15 . 4. 1909-11).
- 120 V přednášce z 15. dubna 1909 (GA 110) sděluje Rudolf Steiner tuto souvztažnost: Andělé působí ve sféře měsíční, archandělé ve sféře merkurské, archeové ve sféře venušinské; stejným způsobem jsou spjati Exusiai se Sluncem, Dynamis s Marsem, Kyriotetes s Jupiterem a Trúnové se Saturnem.
- 121 S.O.Prokofjev: *Rudolf Steiner a založení nových mystérií*, kap. 5 „Vánoční sjezd 1923/1924“.
- 122 V dalším se přihlíží k těmto přednáškám Rudolfa Steinera o zemském nitru: 16. 4. 1906 (GA 96); 21. 4. 1906. (GA97); 12. 6. 1906 (GA 94); 11. 7. 1906 (GA 94); 4. 9. 1906 (GA 95); 1. 1. 1909 (GA 107).
- 123 V tomto ohledu se také Rudolf Steiner zmiňuje o dvou podobných symptomech: „Jakýsi teoretický materialismus“, z něhož později nevyhnutelně vyplývá také materialismus praktický se všemi svými sociálně-darwinistickými tendencemi, k němuž chtějí lidi svést vlastně hlavně asurové, jakož i „pusté orgie bezúčelné smyslností“ (tamtéž).
- 124 GA 104, 29. 6. 1908. V téže přednášce to Rudolf Steiner nazývá „strašným manželstvím či spíše divokým manželstvím mezi člověkem a silami pokleslé materie“, což se v Apokalypse objevuje v imaginaci „velkého Babylonu“.
- 125 Jestliže tři prve jmenované odpůrci moci (Lucifer, Ahriman a asurové) náležejí ještě k zemské evoluci (Lucifer zůstal opožděn na starém Měsíci, Ahriman na starém Slunci a asurové na starém Saturnu), pak náleží Sorat k vývoji, který pochází z jiných světů a původně nemá se Zemí nic co činit. (Viz GA 104, 30. 6. 1908, jakož i S. O. Prokofjev: *Setkání se zlem a jeho přemožení v duchovní vědě. Základní kámen dobra*, Domach³ 2003).
- 126 Viz o tom podrobněji v knize S. O. Prokofjeva: *Kéž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 9, „Meditace Základního kamene, karma a Zmrtvýchvstání“.
- 127 V přednášce z 9. ledna 1912 se Rudolf Steiner zmiňuje, že již na konci tříletého Kristova života bylo oddělení fantomu od materiálního těla tak pokročilé, že jeho minerální částice byly drženy pohromadě jen ještě Kristovým Já. „Neboť již počínaje křtem byl tento Kristův život v těle Ježíše z Nazaretu pomalým procesem umírání. S každým dalším časovým úsekem v životě těchto tří let odumřelo jaksi něco ze schrán v Ježíši z Nazaretu. Tyto schrány pomalu odumíraly, takže po třech letech bylo celé tělo Ježíše z Nazaretu něčím, což již bylo na hranici toho stát se mrtvolou a bylo jen ještě drženo pohromadě mocí makrokosmické Kristovy bytosti“ (GA 130).
- 128 Tak byla tato vrstva nazývána v Pythagorově škole, protože se vše, co s ní bylo

- spjato, rozmnožovalo podle zákona čísla v černé kopie.
- 129 V té přednášce sleduje Rudolf Steiner tento proces na příkladu „roztříštěného“ fantomového těla Plinia Staršího, který přišel o život r. 79 po Kr. při erupci Vesuvu.
- 130 Emil Bock: *Ony tři roky. Příspěvky k duchovním dějinám lidstva*, sv. 6, kap. „Bílá sobota“, Štuttgart 1981.
- 131 Pozemské zrcadlení této skutečnosti můžeme nalézt v obou křížích lotrů na pahorku Golgoty, z nichž jeden, který neprojevuje žádné pokání a lítost, zůstává ve spojení s hlubinami Země, kdežto druhému se dostane od Krista příslibu, že přijde do „ráje“ (Lukáš 23, 43), to znamená po smrti do spojení se silami kosmického kříže.
- 132 Viz Friedrich Hiebel: *Doba rozhodování s Rudolfem Steinerem. Zázitek a setkání*, kap. II-6, „O zázraku hodiny Základního kamene“, Domach 1986, a S. O. Prokofjev: *Kéž to slyší lidé! Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 2 „Mysterijní obřad kladem Základního kamene 25. prosince 1923“.
- 133 Také o rok později, v cyklu *Markovo evangelium*, se Rudolf Steiner o tomto procesu zmiňuje. (Viz GA 139, 24. 9. 1912.)
- 134 Viz o tom také S. O. Prokofjev: *Co je anthroposofie?*, Domach 2004.
- 135 Podrobněji o třech já člověka viz u Rudolfe Steinera: *Práh duchovního světa* (GA 17) au S. O. Prokofjeva. *Anthroposofie a „Filosofie svobody“*. *Anthroposofie a její metoda poznání. Kristologická a kosmicko-lidská dimenze „Filosofie Svobody“*, Dodatek I, „O podstatě lidského já“.
- 136 V přednáškách o Pátém evangeliu říká Rudolf Steiner, že stupeň historické Svatodušní události odpovídal šestému stupni zasvěcení předkřesťanských mystérií, totiž stupni „slunečního hrdiny“ (GA 148, 3. 10. 1913). Samozřejmě bylo svatodušní vědomí apoštolů zcela jiného rázu než onen předkřesťanský stupeň zasvěcení, avšak nedosahovalo ještě k sedmému a již vůbec ne k nějakému ještě vyššímu stupni.

- 137 Můžeme také říci, že tento vyšší stupeň byl jakoby pokračováním Svatodušní události na přelomu věků.
- 138 Jelikož tento stupeň umožňuje nejhlubší poznání zemského jádra samého a tím poznání původu zla na naší planetě, je také pochopitelné, že se Mánes stal největším znalcem sil zla v evoluci lidstva. Jen nesmíme tato nejhlubší mystéria zla hledat v exoterických naukách, které jsou až podnes obsaženy jen v některých tradovaných starých textech - a ještě k tomu zpravidla ve zkomolené podobě. Neboť vlastní mystéria zla, která jsou od začátku spojena s tajemstvím zemského jádra jako se svým pozadím, jakož i přemožení zla vytříbením /Läuterung/ zemského nitra cestou bílé magie, se dosud v zevních dějinách lidstva nikde neobjevila, nýbrž existují až doposud jen v nejužším kruhu nejvyšších zasvěcenců Země - jimi přísně střežena - zcela ve skrytu. Co je tím míněno, vyplývá z tohoto esoterického sdělení Rudolfa Steinera: „Jako na ‚vyšší stupeň‘ se v tomto celém proudu [esoterického křesťanství] pohlíží na iniciaci *Mánese*, který inicioval 1459 také Kristiána Rosenkreutze: Tato iniciace spočívá v pravém poznání funkce zla. Tato iniciace se svými pozadím musí být ještě na dlouho před množstvím zcela skryta“ (GA 262, Rukopis z Barru II, 1907; zvýraznil Rudolf Steiner).
- 139 O vztahu Rudolf Steinera k tomuto stupni zasvěcení viz knihu: *Koberwitz 1924, Hodina zrození nového zemědělství*, Štuttgart ²1985.
- 140 Rudolf Steiner skutečně poukazuje na takové faktory ve vztahu k přelomu věků v přednášce z 2. října 1913 (GA 148).
- 141 V tomto ohledu je významné, že o zemětřesení je na tomto místě zmínka pouze v Matoušově evangeliu. Marek podává zprávu jen o roztržení opony (15, 38) a Lukáš líčí tuto událost dokonce bezprostředně před tím, než nastala smrt (23, 45).
- 142 Mimoto je nápadné, že Lukáš nemluví jen o tom, že se v celé krajině rozprostřela temnota mezi šestou a devátou hodinou ⁴⁰ (23, 44, o čemž podává zprávu také Matouš 27, 45), nýbrž dodává: „Slunce se zatemnilo“ (23, 45; překlad E. Bočka). Toto zatemnění přirozeného slunce je současně spojeno se zazářením Slunce duchovního, které začalo podle Rudolfa Steinera

40

Připomeňme, že podle tehdejšího počítání času byla šestá hodina hodinou polední a devátá že odpovídala - v době kolem rovnodennosti - naší třetí hodině odpolední. - Pozn. překl.

v tom okamžiku, když krev z ran \fykupitele skanula do Země. Tím bylo dosvědčeno způsobem světově-dějinným, že duchovní centrum sluneční soustavy není již od té doby k nalezení na Slunci, nýbrž na Zemi. „První popud k tomu, aby

- se naše Země stala Sluncem, byl dán tehdy, když na Golgotě kanula krev z ran Vykupitelových“ (GA 112, 6. 7. 1909).
- 143 To je dalším důvodem (srov. též kap. I), proč slova na kříži z Markova evangelia (15, 34) zazněla v duchovním světě takto: „Bože, Bože, jak jsi oslavil, zduchovnil Já v lidstvu“, (GA 96, 1. 4. 1907). Neboť v tomto okamžiku se stala Kristova bytost jako „vyšší Já lidstva“ po prvé viditelnou v zemské auře (GA 112, 24. 6. 1909).
- 144 Je zajímavé, že tři evangelia podávají zprávu, že ženy přišly k hrobu *po* zemětřesení, které bylo odhodilo kámen, neboť jej našly již při svém příchodu odvalený. Viz Marek 16, 4; Lukáš 24, 2; Jan 20, 1.
- 145 Východ slunce o velikonočním ránu je v přímém vztahu k jeho zatemnění o Velkém pátku (Lukáš 23, 45). Je nyní obrazem pro budoucí Slunce, které nahradí ve vesmíru Slunce „staré“.
- 146 Při jednom z popisů se dokonce výslovně odvolává na zprávu Matoušova evangelia. Viz GA 130, 9. 1. 1912.
- 147 Proto podávají evangelia zprávu, že se roztržení opony v chrámu (chrám je vždy obrazem lidského těla) uskutečnilo jakožto znamení přechodu Kristova ducha do zemské aury (podle Lukáše *před* smrtí na kříži, podle Matouše a Marka *po* smrti).
- 148 Co je tu řečeno, neodporuje Kristovu boji se smrtí v zahradě Getsemanské (viz kap. I). Neboť tam se ahrimanské mocnosti pokoušely vytlačit Krista z fyzického těla Ježíšova dříve, než bylo zcela ukončeno obnovování fantomu. Teprve na pahorku Golgoty, poté co byl fantom zcela obnoven, se mohl kosmický Kristus vzdálit od člověka Ježíše.
- 149 Přesahovalo by rámec této knihy sledovat dále motiv vykoupení Lucifera, které začalo jako důsledek mystéria Golgoty - neboť to byly luciferické mocnosti, které byly na začátku zemského vývoje pokazily fantom - a je rovněž naznačeno v onom náčrtu.
- 150 Jak bylo vysvětleno na konci kap. H, přichází duše člověka během světové půlnoci do styku s bezprostřední působností Ducha svátého a tím do spojem s Boží Trojicí. Aby mohl působit z jejich impulsů, musil Kristus uchopit síly světové půlnoci ze Země a k Zemi je přivést.
- 151 V časných přednáškách používal Rudolf Steiner ještě označení „theosofické hnutí“.
- 152 Ze zemského jádra nebude zachráněno vše, neboť část zůstane při přechodu Země do jupiterského stavu zpět a vytvoří první zárodek zkažené planety, který Rudolf Steiner označuje jako „nenapravitelný Měsíc“ (GA 13, str. 413), který na budoucí Venuši odpadne definitivně od dobré evoluce.
- 153 Viz S. O. Prokofjev: *Kěž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 7 „Filosofie svobody¹ a Vánoční sjezd“.
- 154 V § 3 Stanov píše Rudolf Steiner, že výsledky anthroposofie pěstované v Goetheanu mohou „vést k sociálnímu životu vybudovanému skutečně na bratrské lásce“ (GA

- 260a, 13. 1. 1924). Také v § 2 se zmiňuje o jejich plodech „pro bratrství v lidském soužití“ (tamtéž).
- 155 Viz o tom podrobněji ve spisu S. O. Prokofjeva: *Esoterický význam společné duchovnívědecké práce a budoucnost Anthroposofické společnosti*, Štuttgart 2008.
- 156 Z toho vyplývá, že Ježíš nebyl přítomen při vlastním „sestupu do pekel“, neboť žádná lidská bytost by se nebyla mohla účastnit tohoto Kristova činu.
- 157 O „druhé smrti“ viz GA 104, 30. 6. 1908.
- 158 O dalších cestách individuality Ježíše z Nazaretu sděluje Rudolf Steiner, že ho Kristus v duchovním světě „vzal za svou vlastní *duševní schránku*, skrze kterou pak dále působí“ (GA 142, 1. 1. 1913). Viz také S. O. Prokofjev: *Roční koloběh jako cesta zasvěcení k prožívání Kristovy bytosti*, Štuttgart³ 1996, kde se o této otázce podrobněji pojednává v pozn. 81 k části XII.
- 159 V téže přednášce poukazuje Rudolf Steiner na to, že toto stažení se éterického těla dohromady /Zusammenziehen/ se týkalo především stigmat, ran. Jako takové to byl následek utrpení na kříži.
- 160 Nejprve však mluví Rudolf Steiner o těch silách éterického těla, které jsou v každém člověku a jsou spjaty s budoucím zničením fyzické Země. Takové síly již nebyly v éterickém těle Ježíše z Nazaretu. Neboť tyto síly vznikají jako následek pozemské karmy, která byla překonána tím, že v něm po tři roky žil Kristus.
- 161 Rudolf Steiner mluví na tomto místě jen o „části krve“, protože druhá část byla zachycena Josefem z Arimatie do grálské číše a neskanula tedy do země.
- 162 Co je tu řečeno, neodporuje údajům Rudolfa Steinera, že je toto zvíře současně obrazem těch lidí, kteří v budoucnosti propadnou moci Sora- tově. (Viz GA 104, 27. 6. 1908.)
- 163 Jako je první smrt spojena s rozpadem fantomu fyzického těla, je druhá spojena s rozpadem éterického těla člověka. (Viz GA 104, 30. 6. 1908.)
- 164 Co je tu řečeno, znamená také, že odpůrci moci Lucifer, Ahriman a asurové budou Kristovou pomocí vyhnáni z nitra Země. Jinak by se Země nemohla v budoucnosti spojit se Sluncem.
- 165 V přednášce z 19. prosince 1920 (GA 202) se Rudolf Steiner zmiňuje, že je ničení látky (což je původním úkolem onoho ložiska ničení v člověku) koncentrováno především v organismu údů a výměny látek. Také v článku „Paměť a svědomí“ (GA 26, únor 1925) píše, jak u člověka „v jeho organizaci údů a vůle žije zemský chaos“, jehož původ je v nitru Země, což se zrcadlí v zemětřeseních a sopečných erupcích (tamtéž). V tomtéž článku se Rudolf Steiner zabývá také původem svědomí, které je na duchovní straně

zakotveno v soustavě údů člověka. Této lokalisaci svědomí odpovídá v člověku působení první hierarchie, která působí ze středu Země, jak bylo popsáno v této kapitole výše.

- 166 Je něčím zcela jiným, když jsou síly zemského nitra jakožto zlo šířeny ve světě *skrze lidi*.
- 167 Viz o tom výše v této kapitole. - V téže přednášce se Rudolf Steiner také zmiňuje: „Jisté tajné nauky mají pro označení zástupů Ahrimano- vých také název asurové.“ Z těchto slov vyplývá, že asurové jsou především ty ahrimanské bytosti, které mají moc čerpat své síly ze tří posledních vrstev Země.
- 168 Problému zla předchází ale problém smrti (viz GA 185, 25. 10. 1918). Pouze vyřešením tohoto problému, které vyžaduje vědomý vztah k Tělu Zmrtvýchvstání, může být přemoženo i zlo. Jinak existuje stále nebezpečí, že se smrt dostane do moci zla a že zlo jí použije pro své cíle. Dějiny 20. století ukázaly, že moc zla ovládne člověka zvláště tam, kde se používá strachu před smrtí jako mocenského prostředku.